

Kiem Kracht

ZAADgoed

20 jaar ECO-PB 'Het is een doorgaande trein geworden'

Het European Consortium for Organic Plant Breeding (ECO-PB) viert haar twintigste verjaardag. De non-profitorganisatie is in 2001 opgericht om op Europees niveau de kennis, belangenbehartiging en promotie van biologische plantenveredeling te bevorderen. Professor Biologische Plantenveredeling Edith Lammerts van Bueren is er vanaf het begin bij betrokken: eerst als aanjager en voorzitter, nu als individueel lid. Ter ere van het jubileum blikt zij terug én vooruit.

In 1998 is Stichting Zaadgoed opgericht om richting te geven aan de biologische plantenveredeling binnen Nederland. Na drie jaar concludeerden Jan Velema en Edith Lammerts van Bueren, de initiatiefnemers, dat er naast een nationaal orgaan ook een internationaal gremium nodig was. 'De reguliere plantenveredelaars hadden een Europese vakvereniging met wel duizend leden', aldus Edith. 'Om onze belangen in Brussel te behartigen, moesten wij ook onze krachten op Europees niveau gaan bundelen. De statuten van Stichting Zaadgoed hebben we laten vertalen in het Engels. Op basis daarvan hebben we ECO-PB opgericht.'

Online database

ECO-PB had een langzame start. Vanaf 2004 moest voor het gebruik van gangbaar zaad in de biologische landbouw een ontheffing worden aangevraagd. Edith: 'Toen beseften alle landen in Europa dat we elkaar nodig hadden. In sommige landen was het gebruik van gangbaar zaad enorm hoog omdat ze geen idee hadden wat er beschikbaar en voorradig was. Om dat inzichtelijk te maken, moesten alle landen van Brussel een online database voor biozaad ontwikkelen en een lijst bijhouden van afgegeven ontheffingen. Dat gaf een eerste impuls aan gebruik van biologisch zaad.'

Strategie

In de beginjaren organiseerde ECO-PB regelmatig internationale workshops. 'Om de klokken gelijk te zetten', blikt Edith terug. 'Dat waren rondetafelvergaderingen. Uit elk land nodigden we twee personen uit, die echt aan de knoppen zaten: één persoon vanuit het ministerie en één persoon vanuit de praktijk. We hebben telkens vreselijk ons best gedaan om naast Nederland, Frankrijk, Duitsland en Denemarken ook het noorden, oosten en zuiden van Europa erbij te betrekken. Het waren strategische vergaderingen van twee



Edith Lammerts van Bueren

dagen waarin we de obstakels, voortgang en aanbevelingen voor Brussel bespraken. Deze aanzetten zijn in het project LIVESEED (2017-2021) verder uitgebouwd met financiering van de EU.'

Brug naar gangbare veredeling

In 2005 stelde Wageningen Universiteit Edith aan als buitengewoon hoogleraar Biologische Plantenveredeling. Toen werden de reguliere plantenveredelaars wakker. Als Wageningen er een leerstoel aan wijdt, zal het wel belangrijk zijn, moeten ze volgens Edith geredeneerd hebben. Eucarpia, de vereniging van reguliere plantenveredelaars, kreeg vanaf toen interesse voor de biologische plantenveredeling. 'Ze wilden van ons leren over betere beworteling, bredere resistentie en andere planteneigenschappen die belangrijk zijn voor de biologische landbouw', vertelt ze. Eucarpia richtte zelfs een sectie 'Organic & Low-input Agriculture' op, waarvoor ze Edith als voorzitter vroegen: 'Omdat ik het leuk vind om een brug naar de gangbare veredelaars te slaan, heb ik die functie met plezier aangenomen. Na tien jaar heb ik mijn voorzitterschap bij ECO-PB overgedragen aan Monika Messmer van FiBL (Zwitserland).'

Erkenning

Vanaf 2007 hebben ECO-PB en Eucarpia samen de thema's verdeeld. Edith: 'Onderwerpen waar zowel reguliere al biologische plantenveredelaars mee te maken hebben, zoals stikstof-efficiëntie, paktten we binnen Eucarpia op. ECO-PB legde zich toe op thema's als het participatieve veredelen met boeren en tuinders.' Deze nieuwe bundeling van krachten hadden ze

ook in Brussel opgemerkt. Via ECO-PB werden bio-vertegenwoordigers (Edwin Nuijten en Monika Messmer) uitgenodigd bij vergaderingen van het CPVO, het hoogste orgaan dat de toelatingseisen voor plantenrassen in Europa regelt. Edith: 'Dat is een enorme erkenning voor de vraag naar biologische rassen met andere raskenmerken.'

Jonge professionals

In de afgelopen twintig jaar is ECO-PB uitgegroeid tot een toonaangevend orgaan voor de biologische plantenveredeling. Edith: 'Een verheugende ontwikkeling vind ik het netwerk van jonge professionals. Dit gaat om studenten, die zich op universiteiten eenzaam voelen, omdat er nog nauwelijks docenten zijn die iets met biologische veredeling hebben. In dit netwerk kunnen zij terecht met hun idealen en vragen. In 2036 moet de biologische sector 100% biologisch zaad gebruiken. We moeten dus als de sodemieter aan de slag om tegen die tijd voldoende assortiment en hoeveelheid te hebben. De enorme opschaling, die nodig is, kan niet alleen van de grote bedrijven komen. Die zijn niet geïnteresseerd in kleine gewassen. Het is dus heel belangrijk dat de volgende generatie plantenveredelaars wordt ingebed.'

Heterogeen materiaal

Met de technologische ontwikkelingen blijft er een onafhankelijk Europees orgaan nodig, dat opkomt voor de idealen en principes van de biologische plantenveredeling. Edith: 'Hoe gaan we om met bijvoorbeeld gentechnologie, die steeds verfijnder en ogenschijnlijk preciezer wordt? Experts binnen ECO-PB moeten zich daarover steeds uitspreken. Tegelijkertijd moeten we als biologische sector blijven innoveren. Waar ik blij verrast over ben, is dat 'heterogeen materiaal' straks is toegestaan in de nieuwe regelgeving voor biologische landbouw. Met oog op klimaatverandering zullen we plantenrassen, of eigenlijk populaties, nodig hebben die genetisch divers zijn en flexibel kunnen omgaan met wisselende droge en natte periodes. Het is revolutionair dat we dit in Brussel voor elkaar hebben gekregen. Het gebruik van heterogeen materiaal vind ik bij uitstek een innovatief ecologisch concept.'

Members

Vandaag de dag heeft ECO-PB vijftien 'full members' met stemrecht en dertig 'associate members' zonder stemrecht, afkomstig uit vijftien Europese landen. Edith: 'Organisaties als Stichting Zaadgoed, Bingenheim, FiBL en Louis Bolk Instituut zijn full members. Vanuit Wageningen Universiteit ben ik als individu aangesloten als associate member. Ook gangbare veredelaars, die zich verbonden voelen met de biologische sector, kunnen – net als ik – op individuele basis lid worden. Ik volg de ontwikkelingen van ECO-PB heel graag en bij vergaderingen denk ik strategisch mee.'

Als Edith vooruitblijkt, is ze blij dat de biologische zaadveredeling een doorgaande trein is geworden: 'De ontwikkeling hangt niet meer af van de pioniers. Er is een tijd geweest dat, als ik niks deed, er ook niks gebeurde. Inmiddels is er zo'n dynamiek dat het doorgaat, ook zonder mij. Dat is belangrijk want plantenveredeling is een continuüm. De landbouw, cultuur, consumenten en het klimaat veranderen. Daar moeten de plantenrassen zich continu op blijven aanpassen.'

Meer info: www.eco-pb.org.

Donateursdag 2021



Ronde stal

Ruim twintig donateurs kwamen 28 augustus naar GAOS, het biodynamisch boerenbedrijf van Jos Jeuken in Swifterbant. Samen met zijn partner en kinderen werkt hij hier volgens de filosofie Geduldig, Aandachtig, Onbekommerd, Samen. En die sfeer kwam ook terug in de open dag zelf: het samenzijn was ontspannen, met aandacht voor elkaars (kritische) vragen en de geduldige uitleg.

Tijdens de rondleiding over het gemengde bedrijf bezochten we velden met uien, kolen en pompoenen, hoorden we meer over het vermeerderen van zaden van o.a. radijs, tuinboon en natuurlijk de eetbare lupine van Edwin Nuijten. Hij vertelde over zijn bevindingen en was uiteraard benieuwd naar de ervaringen van donateurs die zijn lupinezaadjes hadden gezaaid.

Een bezoek aan de relatief nieuwe, ronde open stal vormde een hoogtepunt. De ossen die hier zo natuurlijk mogelijk leven, zorgen in deze potstal voor de nodige dierlijke mest.

De boer vertelde hoe belangrijk een gezonde en levende bodem is om goede gewassen te kunnen telen.

Weer terug in de schuur raakten we in gesprek over het belang van zaadvaste rassen en hoe we dat beter kunnen promoten.

Zijn er contacten met het onderwijs? Hoe kun je als (bewuste) consument het verschil zien tussen zaadvaste en hybride gewassen in de winkel? De donateurs hadden veel behoefte aan uitwisseling, maar ook aan actie. Ideeën als een Zaadgoed-foldertje ophangen, een stukje te schrijven voor de moestuinvereniging of de natuurwinkel vragen om betere informatiebordjes bij het groenten/fruit, passeerden de revue. Sommige aanwezigen vonden dat te kleinschalig. Druk op de politiek vond bijna iedereen belangrijk.

Nieuw: themadag

Omdat een donateursdag te kort is om overal op in te gaan, wil Stichting Zaadgoed komend jaar ook een themadag voor donateurs organiseren. Een veredelaar of boer bespreekt een bepaald onderwerp, waarna er ruimte is voor vragen en utiwisseling. Wilt u meehelpen met de organisatie? Laat het ons weten via secretariaat@zaadgoed.nl. En houd de website in de gaten voor ontwikkelingen. Hier vindt u trouwens ook een fotocollage van de donateursdag!



Cosmea's



Lupine

De lupine- en wortelzaadjes...

Bij de vorige Kiemkracht ontving u een zakje eetbare lupinezaden. Redacteur Helga zaaide ze in haar moestuin. 'Alle zaadjes kiemden goed. De planten bleven mooi rechtop staan, ook toen het regende en de slakken erin kropen voor een lekker sappige peul. Door het natte weer eindigden sommige peulen behoorlijk schimmelig in september. Op de zaden zaten hierdoor soms donkere plekjes. Met de zaden die wel goed zijn, ga ik kokkerellen.' Benieuwd naar de recepten? Kijk op onze website www.zaadgoed.nl.

En weet u nog, de wortelzaadjes die u in 2020 bij de Kiemkracht kreeg? Vrijwilligster Marjolein sneed een 'kontje' van één van haar geogste wortels, zette het eerst op water en plantte het later terug in haar tuin. Marjolein: 'Voor veredelaars is dit de manier om zaad te telen van wortels. Bij mij kwam er een ruim één meter hoge plant met maar liefst tien bloemschermen uit voort! In september waren die veranderd in mooie, droge bruine schermen, vol harige wortelzaadjes. Ik heb begrepen dat die haartjes er voor de verkoop af worden gepoetst. Dan hou je de harde kernen over. In de biodynamische zaadteelt laat men de haartjes zitten: die staan namelijk in contact met de kosmos en hebben daarmee een functie.' (Meer lezen hierover, kijk op www.zaadgoed.nl.)



Wortel

Donateur aan het woord

Wie zijn de donateurs van stichting Zaadgoed? Tijdens de donateursdag spraken we met Fredi Keizer (55). Ze komt uit Tonden, vlakbij het Gelderse Brummen. Samen met haar man heeft ze een moestuin bij huis. Hier kweken zij behalve groenten, ook hun eigen zaden. 'Die komen dus van de grond waar ze opgroeien.



Fredi Keizer

We bewaren ze in onze eigen 'zaadbank' en gebruiken ze het jaar erop weer. Ook haal ik soms zaadjes uit bijvoorbeeld een paprika van de Albert Hein of een pompoen uit de Turkse winkel. Een paar gepatenteerde honingtomaten heb ik ook weten te vermeerderen! Ha, dat vind ik dan wel leuk, ja.' Fredi vindt het heel belangrijk dat zaden vrij beschikbaar zijn voor iedereen. 'Het idee dat grote bedrijven patenten aan kunnen vragen voor hun genetisch gemanipuleerde zaden, vond en vind ik nog steeds een enge gedachte. Daarom steun ik Stichting Zaadgoed nog steeds na vijftien jaar.'

Uitverkocht!

In de vorige Kiemkracht vertelde ik dat mijn vader en ik op ons bedrijf vooral zaden telen, waaronder de tuinboon Ratio. Het bleek een goed jaar voor deze boon, waar we eigenlijk wel meer van hadden willen zaaien. We hadden er de ruimte voor dus, dus wat was het probleem? Nou, meerdere biologische zaden waren in het voorjaar van 2021 gewoon uitverkocht! Zo ook de Ratio. En niet bij een paar bedrijven, nee, bij meerdere. Wat bleek: de vraag naar biozaden was zo boven verwachting toegenomen, dat bedrijven te weinig voorraad hadden om hieraan te voldoen. Het goede nieuws is dat zaadtelers nu meer zaad mogen telen! Hopelijk zet deze trend zich voort en worden er blijvend meer biologische zaden verkocht en gezaaid in de toekomst.

Nog even iets over onze uien, die ook een belangrijke teelt voor ons bedrijf vormen. Voor het uienzaad zijn we sterk afhankelijk van enkele grote bedrijven. Het ras dat het goed doet bij ons, wordt volgend jaar helaas niet meer verkocht. Daarom hebben we afgelopen jaar verschillende andere uienrassen uitgeprobeerd. Eén ras lijkt het wel te doen en komt van hetzelfde zaadbedrijf. Alleen is niet zeker of ze dit ras wel in het assortiment gaan houden... Wordt vervolgd dus.



Cor Zenhorst
voorzitter

Kort Nieuws

Meer ruimte voor bio-veredeling

Een jaar later dan gepland, treedt op 1 januari 2022 de nieuwe EU bio-verordening Nr. 2018/848 dan toch in werking. Voor Stichting Zaadgoed is het goede nieuws dat in de nieuwe regelgeving er meer ruimte is voor diversiteit binnen biologische rassen.

Diversiteit zorgt voor een beter aanpassingsvermogen van een gewas. Een bepaald deel van de planten kan goed omgaan met kou, een andere deel met droogte en ga zo maar door. Je hebt dus altijd opbrengst, omdat er altijd een deel is dat wel aanslaat bij de omstandigheden van dat moment. Je maakt van omstandigheden waar je geen invloed op hebt, en dat is het weer, toch gebruik door je planten 'weerbaarder' en daarmee ook 'wendbaarder' te maken.

Rasbeschrijving

Biologische rassen moeten voortkomen uit biologische veredeling, genetisch divers zijn en ook fenotypisch (qua uiterlijke kenmerken) divers zijn. Maar tegelijkertijd moet er ook een zekere uniformiteit zijn, om zodanig als ras herkenbaar te zijn... Divers en toch uniform? Waar ga je dan op letten als je een nieuw ras moet beschrijven voor aanmelding bij de Naktuinbouw (Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw)?

Edwin Nuijten van Stichting Zaadgoed: 'De leidende vraag is steeds: welke eigenschappen zijn echt noodzakelijk om een ras te beschrijven en welke niet of in mindere mate. Belangrijk hierbij is ook te kijken welke eigenschappen belangrijk zijn voor telers, de handel en de consument. De reden hiervoor is dat biologische rassen enerzijds voldoende uniform moeten zijn om te kunnen beschrijven, maar anderzijds ook voldoende divers moeten zijn volgens de nieuwe bio-verordening.'

Wie weet kan de aanmeldingsprocedure voor biologisch heterogeen materiaal (hier gaat het om een populatie, i.p.v. een ras) ook als leidraad dienen. De ontwikkeling van deze procedure had baat bij de toolbox die door het Europese project LIVESEED (waar Zaadgoed bij betrokken is), tot stand was gekomen. Europese bio-boeren/kwekers kunnen hier gebruik van maken, als zij hun populatie willen beschrijven voor Europese aanmelding.

Nieuwe praktijkcursus in 2022

Stichting Zaadgoed organiseert voor de tweede keer een 8-daagse praktijkcursus, speciaal voor boeren, tuinders en geïnteresseerden in Nederland en België die zelf aan de slag willen met selectie, vermeerdering, instandhouding en/of veredeling. De cursus 'Selectie in eigen boerenhand' start midden februari 2022 op de Beersche Hoeve in Oostelbeers (NB). Theorie en praktijk zullen elkaar afwisselen. Meer informatie staat op www.zaadgoed.nl/cursussen.



Leren waarnemen

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel veredelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete veredelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 20 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres of e-mail adres. Of kijk op zaadgoed.nl voor meer info.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een zakje lupine, zolang de voorraad strekt. Zie www.zaadgoed.nl



Uw gift is volledig aftrekbaar.

Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar, zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar.
Redactie: Helga van Ree
Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Edith Lammerts van Buuren, Fredi Keizer, Willy Douma, Cor Zenhorst, Edwin Nuijten en Marjolein Tiemens-Hulscher.
Foto's: Paul Struik en Stichting Zaadgoed.
Productie: Buro Laga.
Adres: redactie en Stichting Zaadgoed: Postbus 127 3700 AC Zeist.
E-mail: secretariaat@zaadgoed.nl
website: www.zaadgoed.nl
Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996